

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

18. De Bontate, & prauitate humanoru[m] Affectuum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

De bonitate & prauitate humano-
rum affectuum.

PRIMO quaeritur, An affectus animi sint per se boni an prau. **Respondeo**, Per speculum esse ex Cicerone, Seneca, Plutarcho & Augustino, Stoicos sensisse omnes affectus animi esse prauos, & vitiosos, ut aduersos scilicet, inimicosque rectae rationi hominis. Stoici nihil numerabant in bonis, nisi quod honestum esset: nihil in malis, nisi quod turpe: cetera media & indifferentia esse dicebant. Affectus itaque in malis ponebant hisce rationibus. **Primo** quia sunt morbi & aegritudines animi. **Secundo** quia rationem perturbant, & iustum eius imperium recusant, detrahunt, deserunt. **Tertio** quia debent virtute corrigi & temperari, ergo sunt mali. **Quarto** quia inuidia, auaritia, ambitio, iactantia, superbia, accidia, pigritia, inanis gloria, crudelitas, invidia sunt affectus animi, & tamen culpa non vacant. **Quinto** quia cum ratione pugnant. **Sexto** quia mansuetudo, lenitas & clementia comendantur, & tamen sunt irae aduersae & contrariae; ergo ita est affectus sua natura malus. **At Peripateticorum, & Academicorum** u sententia fuit, Affectus animi quando immodici sunt atque rationi aduersantur, malos esse & culpae imputari, & ideo tales debere virtute regi, cohiberi & sedari: Quando uero sunt temperati non esse malos, neque culpae dari. Probant hoc illi. **Primo** quia misericordia, uerecundia, pudor, aemulatio uirtutis, poenitentia, sunt affectus animi, & boni: itidem mansuetudo & lenitas sunt affectus laudabiles. **Deinde** quia amor, odium, desiderium, ira, non semper affectus sunt mali; odium enim habemus prodiuores, latrones, sacrilegos, homicidas, calumniatores, periuros, & id genus homines, & in culpa non sumus. hosti insuper & tyranno irascimur, nec ideo culpamur. **Ad haec** bonos, & de nobis benemeritos amamus: honesta item experimus absque ullo uitio. **Postremo** affectus sunt naturae insiti & innati, ergo mali non sunt.

In hac re tota huiusmodi Philosophorum lis & contentio fuit de nomine potius quam re. Stoici enim motus ratione praecurrentes quibus primo rerum obiectarum occursum mouemur, & afficimur motus quidem naturales uocabant; affectus uel affectiones non item. **Rursus** motus animi rationis praescripto temperatos, non appellabant animi affectus, ueluti Cupiditatem, Laetitiam, Morem uel Metum, sed actus uoluntatis & affectus rationis bonos: nimirum pro cupiditate uoluntatem; pro laetitia gaudium, pro metu cautionem. Perturbationes igitur uel affectus uocabant eos actus, quibus contra rationem quis cupiebat, laetabatur, metuebat, aut contristabatur. **At uero** Peripatetici & Academici, non solum uocabant Affectus animi eos, quos recta ratio experitur sibi aduersos & contrarios, sed etiam ipsos animi motus, qui natura rationem praenuntiant; eos item, quos ratio reprimat, moderatur & temperat. **Et certe** Peripatetici, & Academici, melius loquebantur quam Stoici, quia non est cur inficiemur animi motus, qui imaginationem sequuntur & ratione antecedunt, esse affectus; siquidem

sunt

improbos ob id solum quod tales sint, tamen si nobis nulla in re noceant, aut incommodent. Præterea per odium uolumus alteri malum, ut potè exilium, carcerem, mortem, ut ei malum est: per iram uero cupimus alteri malum, ut puniat ac vindicat iniuriam acceptam. Unde qui odit alterum, contentus est, si ille malum sustineat: at iratus nunquam quiescit, donec alter noverit se malum ferre, & eo ipso contristetur & doleat.

S. Th. 1. 2.
q. 46. a. 2.

Tertio quaeritur, In qua re tanquam materia sibi obiecta ira uersetur. **Respondeo**, In malo alterius, nimirum in poena & uindicta iniuriae illatae, quam iratus habet ut bonum sibi; Is uero, cui irascimur, eam sustinet ut sibi grauem, molestantem & malam.

Quarto quaeritur, Quot sint partes tanquam species irae: **Respondeo**, tres colligi ex Aristotele. **lib. 2. Rethor. cap. 2.** Nyss. **lib. 4. Philoso. cap. 13.** Damascen. **lib. 2. fide. orbo. cap. 16.** S. Thom. 1. 2. q. 46. ar. 8. **Arist. 4. Eth. c. 5.** Excandescunt, quae est ira breuis; Iram, quae est diuturna; Furorem, quae est ira inueterata, quae non quiescit nec finitur, donec uindicta potiat.

Arist. li. 4.
Eth. cap. 5.

Quinto quaeritur, Qui affectus sit irae contrarius. **Respondeo**, Lenitatem, Mansuetudinem, & Clementiam. Lenitas & Mansuetudo est erga omnes: Clementia potius est Principum & dominorum erga eos, qui sunt suae potestati subiecti. Hic affectus est bonus, & laudi datur: quia non plus poenarum sumit, quam ratio patitur, & postulat. Verum huic affectui solet etiam esse contrarius & aduersus praeter iram alius, nimirum

Arist. li. 4.
Eth. cap. 5.

Crudelitas, qua plus poenae quis repetit ab alio, quam sit pro merito. Sauiitia & Feritas, qua instar belluarum in alium sauiimus, atroces poenas ab eo repetentes. **Arist. lib. 4. Eth. c. 5.** & S. Thom. 1. 2. q. 23. artic. 3. docent iram nihil esse contrarium, quoniam ira generatur in nobis ex malo aliquo, quod nos offendit, aut laedit: quod si uicisci cupimus, ut illud quasi repellere uideamus, irascimur, si uero malo succumbimus, quasi uicti & iuperati, tristamur & dolemus: non irascimur, quia non speramus illud malum nos propulsauros, at tristitia & dolor, irae nequaquam opponitur: superest ergo ut irae tantum opponatur id, quo a motu cessamus atque desistimus, uidelicet Lenitas, Mansuetudo, Clementia: non motus, quo uel contra malum pugnemus, uel malum odio habeamus, uel ob malum tristamur, uel in bono obtento delectemur.

Laet. li. de
ira Dei.
cap. 5.

Sexto quaeritur, Qui sint effectus irae. **Respondeo**, Iram calidam esse & siccae naturae; unde est ignea, fellea, ardens, uehemens, furiosa & uolentia, per quam oculi ardescunt, uox tremit, lingua titubat, & uultus alternis maculatur coloribus: nunc enim suffuso rubore facies acceditur, nunc pallore albescit. Præterea ex ira cum non cohibetur innumera damna & mala, cuiusmodi sunt odia, dissidia, inimicitiae, similitates, lites, rixae, contentiones, iurgia, caedes, & bella nascuntur. **Hec ait** Lactantius ex Seneca, urbes sabuerit, populos delet, prouincias deuasat, imperia demolitur. **Basilium** homiliam de

Senec. li. 1.
de ira. c. 2.

Ira scriptam reliquit.

sunt animales motus, cum cognitione sensus, & corpus immutant, & afficiunt, & tamen ut rationem præcurrunt, pravi non sunt. Item motus animi ratione temperati verè & propriè affectus sunt; quippe qui sunt animales motus sensus & rationis cognitionem sequentes, commouentesq; corpus, & mali non sunt. Adde quòd in brutis animalibus, ut statim dicemus, sunt animales affectus, qui tamen non sunt rationi contrarij & aduersi.

Secundò quæritur, An affectus animi cadant in virum sapientem, id est prudentem & bonum? Stoici sentiebant non cadere; quia ut prædixi, putabant omnes affectus esse rationi aduersos, & proinde malos; at in virum sapientem vitia non cadunt. Item quia sapiens, id est, vir prudens & bonus, animo valet recto & sano; sed affectus sunt animi morbi & ægritudines: non tamen negabant Stoici (ut rectè ex Gellio docet Augustinus) sapienti cõuenire motus animi, qui subito ex cogitatione ad primã rerum obiectarum speciem ante omnem rationis usum imprimuntur. Vnde fatebantur sapientem virum, si aliquid formidabile accidisset, animo paulisper moueri, contrahi & pallefcere: sed hunc motum vocabant (ut dixi) naturalem, non tamen motum hominis, aut affectum, quia nihil in eo mens & arbitrium hominis operabatur. Sed verior fuit sententia Peripateticorum, & Academicorum, sapienti verè & propriè affectus animi conuenire: quæ sententia ex dictis paulò ante concluditur.

Tertiò quæritur, An affectus animi possint penitus euelli? Constat Stoicos sensisse non solum funditus posse tolli, sed etiam debere prorius extirpari. Probabant hoc, quia sunt pravi, & vir sapiens, id est, prudens & bonus debet vitio carere. At verò Peripateticorum, & Academicorũ sententia fuit, Affectus animi nec debere, nec posse radicibus excindi; bene tamen amputari & minui; cum possint ac debeant recta ratione frenari, cohiberi, & temperari, ut rectum mentis imperium sequantur, non præcedant. Atque hæc est sententia verissima, quam sancti Patres & Theologi communi consensu receptam tradiderunt. Aug. lib. 9. de ciuit. c. 4. lib. 14. c. 9. S. Tho. 1. 2. q. 24. ar. 2. Prosper. lib. 3. de vit. contemp. c. 34.

Quartò quæritur, An affectus animi belluis insint? Respondeo; Vt ex Seneca constat, Stoici dicebant, Affectus animi solum hominibus conuenire, non belluis: sed in belluis tamen inesse motus quosdã naturales, videlicet impetus affectibus similes. Sunt enim leones feri, canes ad rabiem propensi, lepores & cerui quasi meticulositate animantes sunt quasi lasciuæ, aliæ feroces. Probabãt, quia affectus sunt virtutum, & vitiorũ materia; sed bellua non est virtutis vel vitij capax. Deinde quia in belluam ira non cadit: nam ignoscere & parcere nec nouit nec potest; quod possunt irati: at in quem ira non cadit, nequeunt quoque alij affectus cadere. Postremò quia metus est mali futuri, sed bellua, futura non percipit, ergo affectibus, qui circa futurum versantur, caret. Sed Peripateticorum, & Academicorum fuit sententia, belluis etiam Affectus animi congruere, quam vnanimi consensu Theologorum Schola cõprobauit; & ex suprãdictis efficaciter

colligitur; viget in leone & gallo audacia; in tigride, & apro ira; in porco, hirco, passere libido & voluptas; in fele, Bubone, noctua tristitia; in cane adulatio; in equo quasi superbia; timor in lepore, ceruo, & oue; in vulpe & serpente calliditas. Animaduertendum tamen est, multò plures affectus hominibus quàm belluis cõuenire. Brutis animalibus insunt quatuor affectus communes & præcipui: nam cupiunt, metunt, delectantur, & contristantur. Sed hominibus conueniunt alij, qui sunt ipsorum proprij, cuiusmodi sunt cupiditates eorum, quæ non sensu, sed animo percipiuntur, ut cupiditas laudis, honoris, gloriæ, dignitatis, imperij, potentiæ, famæ, lucri, pecuniæ, opũ, præmij. Sunt etiam proprij hominum affectus, misericordia, inuidia, verecundia, pudor, poenitentia, ambitio, iactantia: quoniam huiuscemodi affectus in materia versantur, quam belluæ cognoscere nequeunt; neque enim prosperitatem, vel miseriam alterius, neq; ignominiam vel dedecus vel infamiam, neque omnino aliquid turpe percipiunt.

Quintò quæritur, An affectus omnes sint ex obiecto & materia in qua versantur, mali an boni? Respondeo, Ex illis aliquos esse bonos, qui in laude ponuntur, ut sunt Misericordia, Verecundia, Pudor, Poenitentia, Lenitas, Clementia, Parsimonia: Alios esse prauos, qui in vitij numerantur; tales sunt Inuidia, Accidia, Ambitio, Avaritia, Iactantia, Superbia, Crudelitas, Impatientia, Pigritia. Alios item ex obiecto & materia indifferentes, scilicet Amorem, Odium, Desiderium, Spem, Metum, Irã, Tristitiam, Aemulationem, Indignationem, Delectationem. Nam sicut odisse bonos malum est, sic odio habere fontes & improbos, bonum est: amare aut cupere turpia, malum est; sed bona diligere & appetere bonum est. Pari ratione irasci bonis, iniquum est; sed irasci contra proditores & tyrannos bonum est.

Sextò quæritur, An quatuor Affectus animi communes & præcipui ut cupiditas, Delectatio, Metus & Dolor; non solum insint in facultate concupiscente, sed etiam in irascente? Dux sunt opinioniones. Vna tradit timorem solum esse facultatis irascentis, & alios tres affectus tantum esse concupiscentis: quia timor est mali ardui, & difficilis, in quo vis irascendi versatur. Ceteri verò tres affectus sunt absolute boni vel mali, quod est obiectum concupiscentis facultatis. Altera opinio docet, omnes quatuor affectus esse vtriusque facultatis communes, circa materias tamen & obiecta diuersa. Nam facultas irascendi suum proprium obiectum, quod est potius absens, quàm præsens, & arduum cum difficultate adipiscendi coniunctum, vel quod est bonum aut malum, quod magis animo quàm sensu percipitur, amat & appetit tanquam sibi conueniens, & commodum, & in eo obtento delectatur: contra verò malum, quod cum difficultate declinat, metuit, refugit, ac respuit, & contristatur, si aduenerit. Verbi gratia, facultas irascens amat & optat vindictam, quam consequuta oblectatur; metuit item iniuriam, ignominiam, infamiã, quibus acceptis mœrore conficitur. Sed prior sententia est communis, & est annotandum omnes animi affectus terminari & finiiri in delectatione vel dolore, &

S. Tb. 1. 2.
q. 25. ar. 4.

N

omnes

Senec. li. 7.
de ira. c. 3.

Aug. li. 9.
de ciuit. c. 4.

omnes ab amore suum ortum habere. S. Tho. 1. 2.

S. Tho. 1. 2. q. 25. art. 4. q. 60. art. 5.

Septimò quæritur, Quibus virtutibus Affectus animi corrigantur, ac temperentur? **Respondeo**, Temperantia & alij virtutibus ei subiectis & cum ea coniunctis; cuiusmodi sunt sobrietas, pudicitia, castitas, emendari & reprimi delectationes, quæ gustu & tactu percipiuntur; & proinde moderatur temperantia desideria, cupiditates, amores, tristitias, & odia rerum ad gustu & tactu pertinentium. Fortitudine coercentur, & corriguntur timores, audacia, & temeritates in periculis, & rebus formidabilibus subeundis; cuius generis sunt exilia, carceres, verbera, vulnera, cruciatus, tormenta, & mors ipsa. **Magnanimitate** reprimuntur cupiditates rerum magnarum, vt sunt cupiditas honorum, dignitatum, imperandi libido & dominandi. **Magnificencia** verò cohibet appetitus immodicos habendi, & augendi rem familiarem & domesticam: temperat item sumptus, & impensas nimias in bonis administrandis. **Clementia** certum modum imponit in pœnis delinquentium repetendis. Mansuetudine temperantur iræ: Patientia verò fastidia & dolores, qui sentiuntur ex difficultate, aut diurnitate bene operandi. Liberalitas frænât immodicos appetitus habendi pecunias, lucrum, & opes. Charitate, quæ est humanitas siue benignitas, corriguntur odia & inuidiæ in alios. Hospitalitas præferibit modum in excipiendis aduenis, peregrinis & alijs hospitibus, ijsque humaniter & amicè tractandis. Misericordia præcipit quo pacto sit egenis, & miseris succurrendum. Prudentia secundò aliquos corrigit homines in consilijs præcipites, in iudicijs incōsideratos, in propositis inconstantes, & leues: sed hæc potius sunt rationis vitia, quam animi affectus. S. Thom. 2. 2. q. 53. art. 5. veritas fidem seruat in promissis, cōmercijs & contractibus, in verbis modum adhibet comitas, affabilitasque sermonis. Præterea si Temperantia, Fortitudo, & Iustitia, accipiuntur vt sunt generales quidam virtutum modi, & conditiones, siue vt sunt communes Virtutes, Temperantia moderatur & reprimat animum in ijs omnibus, quæ sensus & corpus delectant: Fortitudo in ijs omnibus, quæ tristitia afficiunt, vt molesta & aduersa: iustitia in ijs omnibus, quæ sunt ad alterum. tunc tamen quælibet non est vna simplex virtus, sed est collectio multarum virtutum, vt dicam inferius.

Cap. XIX.

In quos cadant animi Affectus.

PRIMVM quæritur, An affectus animi Deo conueniant? contra Stoicos omnino negantes in Deum affectus animi cadere Lactantius multipliciter probat Deo congruere misericordiam, qua hominum miseras subleuat: gratiam & benignitatem, qua omnes beneficijs innumeris afficit: Clementiam & Lenitatem, qua culpas condonat, & pœnas mitigat: & iram, qua meritò improbis irascitur, delinquentes corrigit & malefacta coercet, ac punit. Sed communis est omnium Theologorum sententia, affectus animi, qui

Lactan. in libr. de ira Dei.

sunt appetitus sensus, Deo conuenire non posse, vt planè perspicuum est, & proinde in Deo non sunt motus, quibus affectus ad appetitum sensus pertinentes solent nostra corpora immutare, & afficere. Deinde affectus rationis, qui sunt ex obiecto & materia mali, Deo congruere nequeunt, id quod per se satis est manifestum. Affectus item appetitus rationis, hoc est voluntatis, qui ex obiecto & materia aliquid imperfecti continent, in Deum nequeunt cadere, neque enim Deus potest timere, & proinde nec contristari. Pari modo pœnitentia, verecundia, aut pudor vel emulatio virtutis in Deum quadare nō possunt. **At verò alij affectus** voluntatis affectibus similes Deo congruunt: amat enim Deus bonos, odit improbos, cupit salutem omnium, gaudet benefactis, delicta plectit, ac vindicat pœnitentibus ignoscit, & parcit supplicibus, fert opē miseris, liberalis est, & munificus erga omnes, nocentes pœnis addicit, & subiicit: iustorum hominum benefacta, & merita præmijs compensat.

Secundò quæritur, An fuerint in Christo Domino affectus animi? **Ratio** dubitandi est, quia ex Sacris litteris constat eum doluisse, timuisse, mestum fuisse, lætatum fuisse, & cupisse, sicut etiam legitur esurisse & sitisse: **Respondeo**, ex communi omnium Theologorum sententia, in Christo fuisse affectus, sed non eodem modo, quo in nobis insunt. **Primò** enim Christus Dominus eos animi affectus nō habuit vt peccato per originem à primis parentibus contractos, vt nos habemus. **Deinde** nō fuerunt in eo affectus vt ex conditione, & infirmitate naturæ rationem præuertunt. **Insuper** non fuerunt iij, quatenus rationis imperium detrahant, & recusant, nec vt deserunt, neque vt rationem victam ad se pertrahunt, quod in nobis aliquando contingit, præterea non fuerunt in eo, vt suis moribus subitis ante omnem rationis vsuum corpus afficiunt, & immutant. **Ad hæc** nec fuerunt in eo affectus, qui sunt ex obiecto & materia mali, vt inuidia, auaritia, ambitio, iactantia, arrogantia. **Postremò** in eo fuerunt affectus ratione temperati, & menti obsequentes, & voluntariè suscepti. Sicut enim esuriebat, & sitiebat quando & quomodo volebat; sic etiam timuit, doluit, mestus fuit, expauit, fleuit, iratus est, turbatus & gauisus quando & quomodo voluit. verum, inquit, August. lib. de ciui. 1. 4. ca. 9. Christus Dominus hos motus animi certè dispensationis gratia; ita cum voluit, suscepit animo humano, vt cum voluit, factus est homo. & paulò inferius, habemus ergo eas animi affectiones, ex humane conditionis infirmitate, non ita Dominus Iesus, cuius & infirmitas fuit ex potestate. Sic ille. In manu igitur Domini nostri erant eius affectus, laxabat eos vel contrahebat suo nutu, & arbitrato. Negat Hieronymus Matih. 5. ca. 26. epist. ad Eustochium de custodia virginis, in Christo Domino fuisse passiones: vocat Hieronymus passiones quatenus sunt animi perturbationes, quæ rationem & voluntatem præcurrunt, non quatenus sunt motus animi recta ratione, & voluntate temperati: pari ratione cum Hilarius. lib. 10. de Trinit. & in Psalm. 53. ca. 68. inficiari videtur vllum sensus, & corporis dolorem Christum Dominum fuisse perpeffum, dolorem accipit eum, quem conditione naturæ etiam inuiti patimur, non eum, quem sponte no-

Matth. 24. Matth. 4. Ioan. 19. S. Tho. 1. 2. q. 15. art. 3.

stra susci-